

DE "PLATTEGROND VAN GENT MET PEILEN OPGEMAAKT DOOR DEN DIENST VAN DE STADSWERKEN 1912"

De auteurs van deze stadsplattegrond van Gent zijn de ingenieurs Compyn en Soenen. De kaart, bestaande uit verscheidene kaartbladen, werd getekend door Théo. Piscador, tekenaar. Hij vermeldde zijn naam in de rechteronderhoek van één van de 10 bij de Technische Dienst Wegen, Bruggen en Waterlopen teruggevonden kaartbladen. Victor Fris vermeldt in *Plans de Gand* (FRIS, 1920, p. 72) dat M.M. Compyn en Soenen, toen werkzaam op de "Service technique communal", de kaartauteurs zijn. Hun namen staan niet op de plannen vermeld. Dat beiden "ingenieur" waren is dan ook niet helemaal zeker.

De context waarin de kaart tot stand kwam, kan worden afgeleid van het titelblad waarop te lezen staat:

"Plattegrond van Gent met peilen
opgemaakt door den Dienst van de Stadswerken."

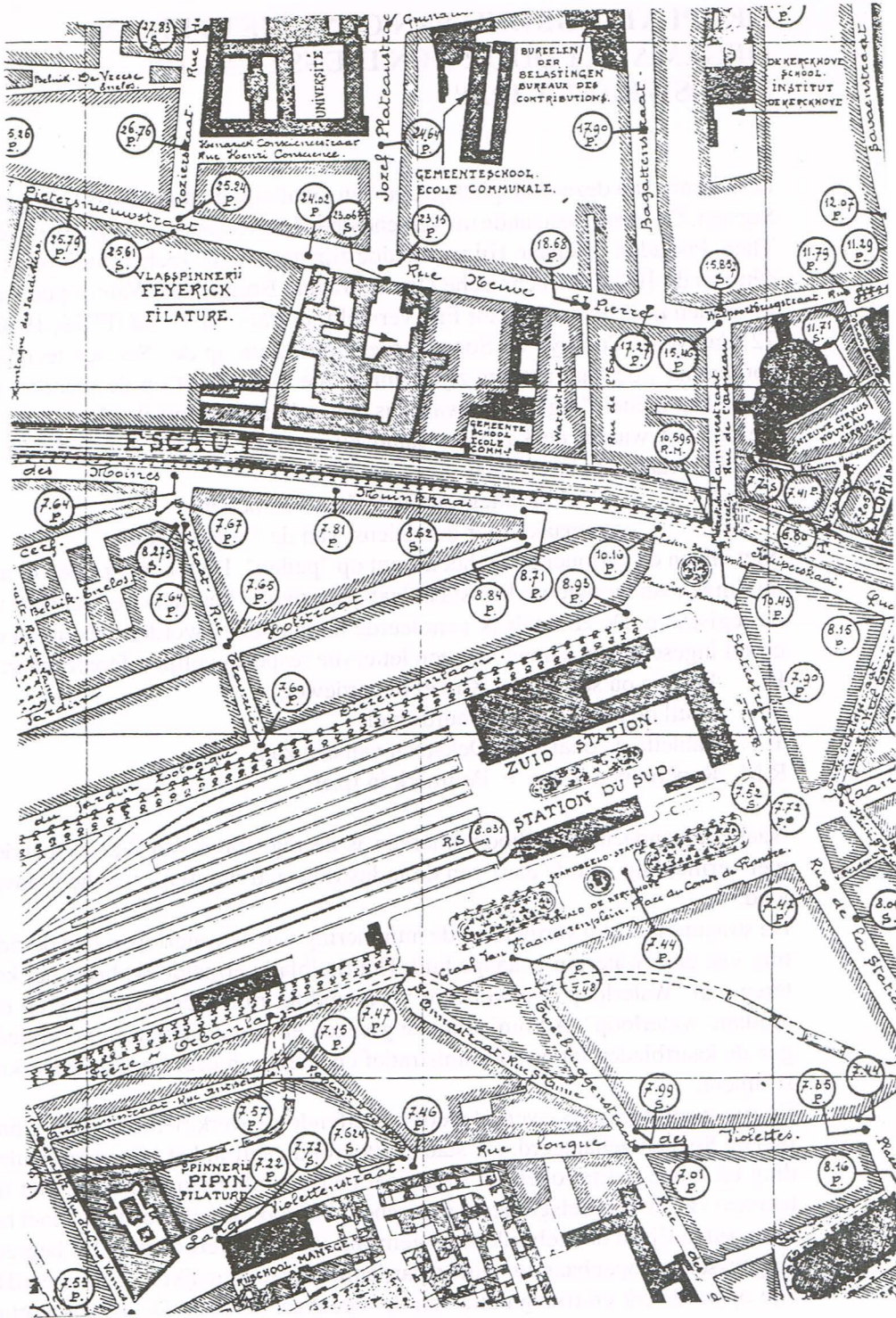
Niet alleen de cartouche legt het accent op "peilen". De tekening, die vol aanduidingen van hoogtemerken staat, laat geen twijfel bestaan over het doel van de registratie. De zeer talrijk genoteerde hoogtepeilen worden telkens in een cirkel ingeschreven samen met een letter die respectievelijk refereert naar:

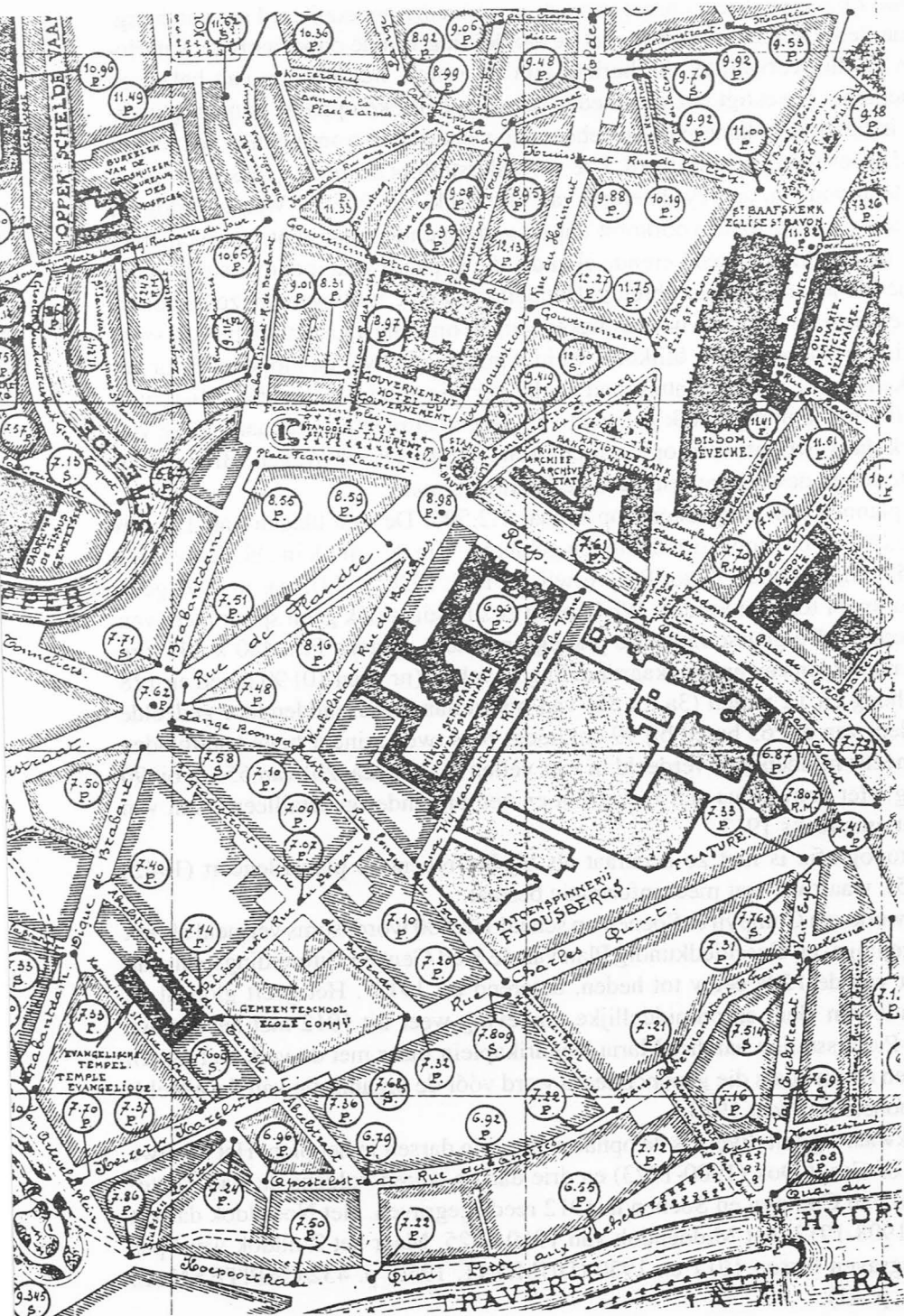
- P. Pavage ou sol = Kassei of aardeweg
- S. Seuil de porte = Deurdorpel
- T. Tablette de quai = Deksteen van een kaai
- R.M. Repère métallique = Peilmerk in ijzer.

Naast de aandacht voor hoogtemerken is de registratie van fabriekspanden, met vermelding van de aard van de industriële activiteit(en), wel heel opvallend.

De straatnamen zijn vermeld en de nummering van de waterlopen met de richting van de afwatering is aangeduid. Het titelblad vermeldt expliciet het karteren van "Waterloop overwelfd of vervormd tot riool, Onbevaarbare en onvlotbare waterloop". Administratieve grenzen en perceelsgrenzen vervolledigen de kaartbladen tot een administratief en technisch heel bruikbaar werkinstrument.

Er zijn geen gegevens overgeleverd betreffende de werkmethode door Compyn en Soenen gehanteerd. De stadsplattegrond geeft in het bijzonder aanleiding tot enige twijfel over het eventueel gehanteerde triangulatiernet. Het intekenen van de perceelsgrenzen, wat gebeurd is voor de hele periferie, doet het vermoeden rijzen dat gebruik werd gemaakt van kadasterplannen. De begrenzing tussen het openbaar domein en particulier eigendom lijkt niet gebaseerd te zijn op veldwerk en triangulatie van het openbaar domein. De aandacht ging

duidelijk naar het registreren van een overvloedig gedetailleerd net van hoogtemerken. De relatie hiervan met de aanduiding van de onbevaarbare waterlopen en de overwelfde, die herleid zijn tot riolen, het tekenen van beken en grachten... bevestigt het vermoeden dat de specifieke opname van hoogtepeilen in het hogere kader van de beheersing van de overstromingen in de binnenstad moet worden gesitueerd. Die veronderstelling is mede gebaseerd op het bestaan van een survey daterend van omstreeks de Tweede Wereldoorlog en waarin een kaartblad voorkomt dat de aanslepende maar acute problematiek van de regelmatig wekerende ellende, die gepaard gaat met overstromingen in de binnenstad, in kaart brengt. Het peilen naar de motieven om zoveel energie en werk te steken in het aanmaken van dit omvangrijke oeuvre blijft gissen, gezien er, tot op heden, blijkbaar weinig informatie over de motieven voor het maken van deze stadsplattegrond noch over zijn auteurs bekend is. Misschien heeft iemand nog gebruik gemaakt van deze documenten naar aanleiding van werk dat verricht werd op de Technische Dienst Dienst Wegen, Bruggen en Waterlopen destijds gevestigd in de Kammerstraat.

De plannen zijn uitgetekend op schaal 1:2.500. De tien bladen van 131 cm breed bij 94 cm hoog zijn op linnen gekleefd. Van de vijf kleine bladen van 94 bij 57 cm, waarnaar Victor Fris verwijst (FRIS, 1920, p. 72), was in 1990 geen spoor meer terug te vinden. Wij hebben er sindsdien ook geen spoor meer van gevonden. De geassembleerde plattegrond meet volgens Fris 480 x 245 cm. Wij noteerden een andere kaartindeling: 2 vellen (nr. 9 en 10) 90 breed en 128 cm hoog en 12 vellen (3a tot 8b) van noord naar zuid middendoor gedeelde bladen, van elk 65 breed bij 99 cm hoog; plus twee minder hoge kaartbladen eveneens middendoor verdeeld in vier vellen (1a, 1b, 2a, 2b) van 65 cm bij 90 hoog. Het betreft dus een zeer groot en een bijzonder gedetailleerd plan van Gent omstreeks 1913.

De topografie is niet zo accuraat als bij het recentere plan Elegeert (1942-1945); waarover wat meer informatie bestaat.

Het werk van Compyn & Soenen op schaal 1:2.500 wordt soms vermeld als het "Eigenings- en Geschiedkundig Plan van de Stad Gent en Uitbreidingsplan van Gent van de 12de eeuw tot heden, daterend uit 1913". Het geeft globaal de situatie van Gent en onmiddellijke omgeving weer uit 1912 met het nieuwe Sint-Pietersstation aan het Maria Hendrikaplein maar met de verkaveling ten zuiden ervan zoals die geconcipieerd werd vóór de organisatie van de Wereldtentoonstelling van 1913.

Merkwaardig fait divers is de opname van drie darsen in het plan. Het Nieuwe Dok of Groot Dok (1900-1923) en drie darsen waren volgens de stadsplattegrond van Compyn en Soenen in 1912 reeds gegraven. Het Noorddok dateert van 1908-1913, het Middendok van 1910-1925. Maar het Zuiddok werd pas uitgegraven tussen 1917 en 1930 (DUMONT, 1950, p. 432/CAPITEYN A., 1995, p. 41).

Op de stadsplattegrond van Compyn en Soenen, vermeld in het werk van Victor Fris uit 1920, komt de getekende haveninfrastructuur dus niet met de realiteit overeen, gezien pas in 1917 met het graven van het Zuiddok werd aangevangen en de Plattegrond met peilen doorgaans gedateerd wordt als zijnde van 1912 of 1913... De kaart beeldt dus een project uit dat nog niet uitgevoerd was op het moment van de realisatie van het stadsplan. In tegenstelling tot de plannen Elegeert bijvoorbeeld zijn hier geen indicaties aanwezig als zou Théo. Piscador later aanvullingen of wijzigingen hebben aangebracht aan deze momentopname van Gent op het hoogtepunt van de ontwikkeling van de textielnijverheid.

De enige versie van dit plan, die ons bekend is, berustte in 1990 in de archieven van de Technische Dienst Wegen, Bruggen en Waterlopen in de Kammerstraat. Deze Dienst is nu gehuisvest in het Administratief Centrum aan het Woodrow Wilsonplein.

Een kopij op ware grootte, gemaakt op polyesterfilm, kan worden geraadpleegd in het Kaartenarchief van het Sint-Lucasinstituut, Zwartzustersstraat 34 te Gent. Een schaalreductie op 1:5.000 laat toe om de toestand anno 1912 te vergelijken met kaarten van het Ministerie van Openbare Werken uit de jaren zestig en met fotogrametrische restituties van het Nationaal Geografisch Instituut op basis van luchtfoto's opgenomen in 1992.

BRONNEN

- CAPITEYN ANDRÉ, Stadsbeeld, havenbeeld. Industrie en stadsontwikkeling. In *Interbellum in Gent. 1919-1939*. Stad Gent. Stadsarchief en Museum Arnold Vander Haeghen, Gent, 1995.
- DUMONT M.E. (ed.), *Gent, een stedenaardrijkskundige studie*. Werken van de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren, R.U.G. CVII-CVIII. Dumont, Brugge, 1951.
- FRIS VICTOR, *Plans de Gand*. Introduction aux documents topographiques publiés par la Commission des monuments de la Ville de Gand par Victor Fris. Vanderpoorten J., Gent, 1920.

André COENE
Juni 1998

HET GENTS KERKEPAD (Vervolg)

SINT-COLETAKERK - Sint-Coletastraat

Tot aan haar oprichting als zelfstandige parochie ressorteerden de inwoners van de huidige Sint-Coletaparochie onder Sint-Pieters-Buiten.

Mgr. Bracq nam het initiatief om een terrein aan te kopen, gelegen tussen de Ottergemsesteenweg, de Bommelstraat en de toenmalige Thaliestraat met de bedoeling er een zusterklooster van de Visitatie te bouwen, samen met een lagere school. Daarnaast trok men een grote kapel op die dienst deed als hulpkerk van Sint-Pieters-Buiten. Bovendien werd onderpastoor Theodoor Bracq van Sint-Pieters-Buiten als proost van Sint-Coleta aangesteld.

Bisschop Bracq genoot de eer om op 6 mei 1888 de eerste steen te leggen. Het oorspronkelijke plan, toegeschreven aan August van Assche of aan één van zijn volgelingen, werd met het oog op de vorming van een zelfstandige parochie en op last van Mgr. Lambrecht gewijzigd.

Vanaf 27 februari kreeg het publiek toegang tot de voltooide neogotische Sint-Coletakerk.

Bij Koninklijk Besluit van 24 maart 1894 erkende de Staat Sint-Coleta als zelfstandige parochie. Bij de afscheiding van de moederparochie vormde de spoorweg Brussel-Oostende de gemeenschappelijke grens.

Op 25 september 1895 wijdde Mgr. Stillemans de kerk in.

Ter vervanging van de voorlopige dakruiter bouwde men in 1911 een achtkantige kruisingstoren naar een ontwerp van Gerard De Meyer.

De neogotische binnenkerkbeschildering dateert uit 1901 en de periode erna. Zij bezit een uitgesproken symbolisch en decoratief karakter.

Voor de uitvoering van het Maria- en Sint-Coleta-altaar uit 1895 één van de drie neogotische eikehouten altaren die de kerk bezit, deed men een beroep op Ed. van den Eynde.

Naast een neogotische preekstoel en koorgestoelte, treft men in de kerk nog twee biechtstoelen aan uit 1913, van de hand van de gebroeders Todt.

BIBLIOGRAFIE

- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het Cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 nc - Stad Gent, p. 284.
- De Paeppe Johan: 100 jaar Sint-Pieters-Buiten. Gent.

SINT-ANTONIUS-ABTKERK - Redersplein

Reeds in 1642 werd op de wijk Meulestede een kapel opgericht die men in 1731 herbouwde. Een aanpassing van het gebouw vond plaats in de jaren 1865-1867.